ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมารับการรักษาของผู้ป่วยเบาหวาน ในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี

นางสาวอนันต์ สอนพวง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2541
ISBN 974 – 332 – 050 - 4
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I19002185X

FACTORS RELATED TO REGULARITY OF FOLLOW UP AMONG DIABETIC PATIENTS IN COMMUNITY HOSPITAL, KANCHANABURI PROVINCE

MISS ANUN SORNPUANG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Science in Community Medicine

Department of Preventive and Social Medicine

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN 974 – 332 – 050 – 4

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมารับการรักษาของผู้ป่วยเบาหวาน ในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี
โดย	นางสาวอนันต์ สอนพวง
ภาควิชา	เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์พรณรงค์ โชติวรรณ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศาสตราจารย์นายแพทย์ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

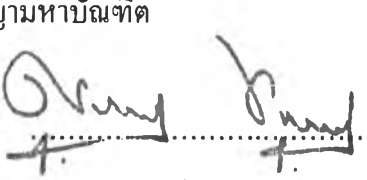

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

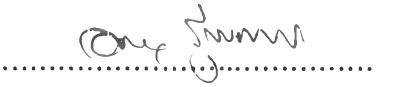

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์นายแพทย์องอาจ วิพุธศิริ)

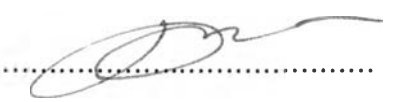

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์พรณรงค์ โชติวรรณ)

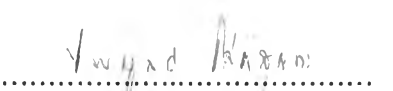

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ศาสตราจารย์นายแพทย์ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร)

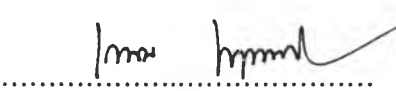

..... กรรมการ

(นายแพทย์เกษม เวชสุทธานนท์)

อนันต์ สอนพวง : ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมารับการรักษาของผู้ป่วยเบาหวานในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี (Factors Related to Regularity of Follow up among Diabetic Patients in Community Hospital, Kanchanaburi Province) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.นพ.พรณรงค์ โชติวรรณ, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ศ. นพ.ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร, 113 หน้า. ISBN 974 – 332 – 050 – 4.

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาหนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมารับการรักษาของผู้ป่วยเบาหวานที่มารับบริการในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย สุ่มตัวอย่างแบบง่ายได้จำนวนตัวอย่าง 518 ราย จากโรงพยาบาลชุมชน 4 แห่ง และจากการแจงนับข้อมูลจากทะเบียนผู้ป่วยเบาหวาน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2541 – มกราคม 2542 ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi - square test, Pearson Correlation Coefficient และเปรียบเทียบความแตกต่างโดย Unpaired t – test

ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ป่วยเบาหวานมารับการรักษาสม่ำเสมอร้อยละ 69.9 เหตุผลของการขาดการรักษาคือ ติดธุระและลืมวันนัด ร้อยละ 45.9และ 13.6 ตามลำดับ โดยขาดการรักษาเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 73.4 มีอายุเฉลี่ย 57.83 ปี ระดับการศึกษาชั้นประถมร้อยละ 72.6 และไม่ได้ทำงาน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,011.9 บาท เขตที่อยู่อาศัยห่างจากโรงพยาบาล ระยะทางเฉลี่ย 12.6 กม. และอาศัยอยู่กับครอบครัว มีระยะเวลาการป่วยเป็นโรคและรับการรักษาด้วยแผนปัจจุบัน เฉลี่ย 5.54 ปี การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ไม่ดีร้อยละ 53.6 มีการเปลี่ยนขนาดยาร้อยละ 84.9 อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี มีสิทธิด้านการรักษาพยาบาล ร้อยละ 90 การนัดมารักษาทุก 4 สัปดาห์เป็นส่วนใหญ่ร้อยละ 78.8 ผู้ป่วย ได้รับบริการสุขศึกษารายกลุ่มร้อยละ 55.3 เมื่อขาดการรักษาไม่มีการติดตามร้อยละ 43.6 ไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อดูแลต่อเนื่องร้อยละ 86.2 สัมพันธภาพที่ดีจากเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 90.9 และมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน ความเชื่อด้านสุขภาพ การดูแลตนเองและความพึงพอใจต่อการบริการอยู่ระดับปานกลาง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมารับการรักษาสม่ำเสมออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)ได้แก่ อาชีพ, รายได้, ระยะทางเขตที่อยู่อาศัย, การมีผู้ดูแล, ระยะเวลาการเป็นโรค, ระยะเวลารักษาแผนปัจจุบัน, จำนวนชนิดยา, การได้รับบริการสุขศึกษา และ ความพึงพอใจการบริการ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ควรจัดระบบบริการในคลินิกเบาหวานให้ครอบคลุมทุกด้านและเหมาะสมกับผู้ป่วยในชุมชนเพื่อให้เกิดการติดตามได้อย่างต่อเนื่อง

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

ปีการศึกษา 2541 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

4075267830 COMMUNITY MEDICINE
: MAJOR
KEY WORD: REGULARITY OF FOLLOW UP / DIABETIC PATIENT

ANUN SORNPUANG : FACTORS RELATED TO REGULARITY OF FOLLOW UP AMONG DIABETIC PATIENTS IN COMMUNITY HOSPITAL, KANCHANABURI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF.DR. PORNARONG CHOTIWAN M.D.,M.COMM.H. THESIS COADVISOR : PROF. PAIBOOL LOHSOONTHORN M.D., MPH., Dr.PH. 113 pp.
ISBN 974 – 332 – 050 – 4.

The purposes of this study were to examine factors related to regularity follow up among diabetic patients in community hospitals Kamchanaburi province . Cross- sectional descriptive study were carried on 518 diabetic patients who visited 4 diabetic clinics by simple random sampling . The study was conducted during October 1998 – January 1999 by interview questionnaires. Data were analyzed by percentage, Means,Medain, SD, Chi-square test , Pearson Correlation Coefficient and Unpaired t – test.

The result of the study show that regularity of follow up rate was 69.9 %. Cause of lost to follow up was busily cause 45.9% and forgetfulness 13.6%. Most diabetic patient were female 79.4%, mean age was 57.83 years and low education. Mean of their income per month was 5,011.9 bath. Patient's location far away from hospital mean was 12.6 km and stayed with their family. Duration of illness and treatment mean was 5.54 years. Most patient had poor diabetic control 53.6 % and dose of drug were change 84.9 %. They had financial 90 %. Most frequency of appointment were every 4 week 78.8 % and health education were take by group 55.3 % . Lost of follow up group were not follow 43.6 % and no refer to continue monitoring 86.2 %. The score of knowledge, health belief, diabetic self- care were middle level group. Significant differences were found for occupation, income, patient's area of residence, family's support, duration of illness and treatment, amount of drug , health education and service's satisfaction .

These finding indicate that diabetic clinic and referal system should be appropriately managed for patients in community.

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2541 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ศาสตราจารย์แพทย์หญิงทัสสนี นุชประยูร หัวหน้าภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์พรณรงค์ โชติวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาพนธ์ ศาสตราจารย์นายแพทย์ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์นายแพทย์องอาจ วิพุธศิริ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และนายแพทย์เกษม เวชสุทธานนท์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ วิชาการ ความเอื้ออาทร ห่วงใยแก่ข้าพเจ้าและเพื่อนตลอดเวลาที่ได้เล่าเรียน

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน เจ้าหน้าที่กลุ่มงานการพยาบาลทุกท่าน และทุกฝ่ายที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณกองวิชาการและแผนงาน ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณแม่-พี่-น้อง-หลาน อาจารย์ และเพื่อน ๆ ของผู้วิจัยทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยผลักดันและให้กำลังใจจนทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงลงไปได้

อนันต์ สอนพวง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ
กิตติกรรมประกาศ..... ฉ
สารบัญ..... ช
สารบัญตาราง..... ฌ
สารบัญแผนภูมิ..... ฎ
บทที่
1. บทนำ.....
ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย..... 1
คำถามของการวิจัย..... 3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 4
สมมุติฐาน..... 5
ผลหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย..... 5
ตัวแปร..... 5
ข้อตกลงเบื้องต้น..... 6
ข้อจำกัดในการวิจัย..... 6
ปัญหาด้านจริยธรรม 7
คำนิยามเชิงปฏิบัติการ..... 7
กรอบแนวในคิดการวิจัย..... 9
2. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง..... 10
โรคเบาหวาน..... 10
การควบคุมโรคเบาหวาน..... 11
การดูแลผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกบริการ..... 13
การดูแลตนเองในผู้ป่วยเบาหวาน..... 14
ความเชื่อด้านสุขภาพ..... 15
ความหมายและความสำคัญของความพึงพอใจ..... 18
วรรณกรรมที่เกี่ยวของการวิจัย..... 19

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3. วิธีการดำเนินการวิจัย..... 23
รูปแบบการวิจัย..... 23
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย..... 23
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย..... 25
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 27
การรวบรวมข้อมูล..... 28
การวิเคราะห์ข้อมูล..... 29
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 31
ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทั่วไป..... 32
ส่วนที่ 2 ข้อมูลลักษณะการมารับการรักษา..... 37
ส่วนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยด้านแผนการรักษา..... 43
ส่วนที่ 4 ข้อมูลปัจจัยด้านกระบวนการบริการคลินิกเบาหวาน..... 50
ส่วนที่ 5 ข้อมูลปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ..... 54
ส่วนที่ 6 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยและหาความสัมพันธ์..... 60
5. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 76
สรุปผลการศึกษา..... 76
อภิปรายผลการศึกษา..... 84
ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้..... 91
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป..... 92
รายการอ้างอิง..... 93
ภาคผนวก..... 99
ประวัติผู้วิจัย..... 113

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายชื่อโรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีจำแนกตามจำนวน..... ผู้ป่วยเบาหวานในทะเบียน.....	23
2	จำนวนและร้อยละลักษณะทั่วไปของประชากรแยกตาม เพศ กลุ่มอายุ..... และสถานภาพสมรส.....	32
3	จำนวนและร้อยละ ลักษณะทั่วไปของประชากรแยกตามระดับการศึกษา..... อาชีพและรายได้ต่อเดือน.....	33
4	จำนวนและร้อยละลักษณะเขตที่อยู่อาศัยของประชากร จำแนกตามระยะทาง... เวลาในการเดินทางวิธีการเดินทางมารับการรักษาและการพักอาศัย.....	35
5	แสดงลักษณะการมารับการรักษาของผู้ป่วยเบาหวานในโรงพยาบาลชุมชน.....	37
6	จำนวนและร้อยละลักษณะการมารับการรักษาจำแนกตาม..... ลักษณะโรงพยาบาล.....	38
7	จำนวนและร้อยละจำแนกตามสาเหตุของการไม่มารักษาตามนัดของผู้ป่วย.....	38
8	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่ไม่มารับการรักษาตามนัดจำแนกตาม..... จำนวนครั้งที่ขาดการรักษา.....	39
9	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนน้อยกว่าและมากกว่า 1 ปี..... จำแนกตามลักษณะโรงพยาบาล.....	40
10	จำนวนและร้อยละลักษณะการกลับมารับการรักษาของผู้ป่วยที่อยู่..... ในทะเบียนมากกว่าหรือเท่ากับ 1 ปี.....	41
11	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่กลับมารับการรักษาจำแนกตามลักษณะ..... การมารับการรักษาและลักษณะโรงพยาบาล.....	41
12	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่ขาดการรักษามากกว่าหรือเท่ากับ 1 ปี..... จำแนกตามสาเหตุ.....	42
13	จำนวนและร้อยละลักษณะผู้ป่วยเบาหวานจำแนกตามระยะเวลาการเป็นโรค... และระยะเวลาที่รับการรักษาแผนปัจจุบัน.....	43
14	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามการควบคุมระดับน้ำตาล.....	44

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
15	จำนวนและร้อยละลักษณะปัจจัยด้านการรักษาที่ผู้ป่วยได้รับ.....	44
33	จำนวนและร้อยละของลักษณะการเปลี่ยนแปลงการรักษาจำแนก..... ตามจำนวนครั้ง.....	46
17	จำนวนและร้อยละผู้ป่วยที่ได้รับอาการข้างเคียงจากยาจำแนกตามอาการ.....	46
18	จำนวนและร้อยละผู้ป่วยที่ใช้ยานอกเหนือจากแผนการรักษาจำแนกเป็น..... การใช้ยาสมุนไพรร่วมกับการรักษาแผนปัจจุบันและการใช้แผนปัจจุบันที่ซื้อเอง	47
19	จำนวนและร้อยละสิทธิด้านการรักษาพยาบาลจำแนกเป็นการเบิกได้..... การเบิกไม่ได้และสิทธิบัตรลดหย่อนประเภทต่าง ๆ.....	48
20	จำนวนและร้อยละผู้ป่วยที่ต้องจ่ายค่ารักษาจำแนกตามลักษณะ..... การมารับการรักษา.....	48
21	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามราคายาที่จ่ายต่อครั้งล่าสุด.....	49
22	จำนวนและร้อยละผู้ป่วยจำแนกตามความคิดเห็นต่อราคาค่ารักษา.....	49
23	จำนวนและร้อยละการได้รับบริการสุขศึกษาในคลินิกเบาหวาน..... จำแนกตามประเภทและจำนวนครั้งที่ผู้ป่วยได้รับ.....	50
24	จำนวนและร้อยละผู้ป่วยที่ใช้เวลาในการรับบริการในคลินิก..... เบาหวานตั้งแต่ผู้ป่วยยื่นบัตรจนกระทั่งรับยา.....	51
25	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามความถี่ของการนัดและ..... ประเภทการติดตามมารับการตรวจรักษา.....	52
26	จำนวนและร้อยละผู้ป่วยจำแนกตามการส่งต่อและการได้รับการดูแลต่อเนื่อง.... จากเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย.....	53
27	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่..... บริการในคลินิก.....	56

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
28	จำนวนและร้อยละผู้ป่วยจำแนกตามคะแนนรวมของปัจจัยด้านความรู้..... เกี่ยวกับโรคเบาหวาน การดูแลตนเองความเชื่อด้านสุขภาพ..... และความพึงพอใจต่อการบริการ.....	56
29	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่ตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน..... จำแนกตามรายข้อ.....	58
30	เปรียบเทียบการมารับการรักษาตามลักษณะโรงพยาบาลที่มีจำนวนผู้ป่วยต่างกัน	60
31	ความสัมพันธ์ด้านลักษณะประชากรกับการมารับการรักษาของผู้ป่วย.....	61
32	ความสัมพันธ์แผนการรักษากับการมารับการรักษาของผู้ป่วยเบาหวาน.....	64
34	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านกระบวนการบริการคลินิกเบาหวาน..... กับการมารับการรักษาของผู้ป่วย.....	68
34	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ กับการมารับการรักษาของผู้ป่วย....	70
35	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยปัจจัยด้านความรู้ การดูแลตนเอง ความเชื่อด้านสุขภาพ..... และความพึงพอใจกับการมารับการรักษาและลักษณะโรงพยาบาล.....	71
36	สรุปผลการหาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆกับการมารับการรักษา.....	73
37	แสดง p – value และ r ของความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งที่ขาดการรักษา.... กับตัวแปรอิสระเชิงปริมาณ.....	75

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ **หน้า**

1 การสุ่มตัวอย่างผู้ป่วยเบาหวานที่มารับบริการในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี..... 26